

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

**IKONOLOGICKÁ A IKONOGRAFICKÁ ANALÝZA
VÝTVARNÉHO DÍLA A JEJICH MOŽNOSTI I OMEZENÍ
(NA PŘÍKLADU KONKRÉTNÍHO DÍLA)**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Říhová

Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Stolárová

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lence Stolárové, za odborné vedení bakalářské práce. Za cenné rady, čas a trpělivost strávený při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala Vladimíru Prokopovi za poskytnutí podkladů k bakalářské práci. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, za podporu po celou dobu mého studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

ANOTACE

Výstupem této bakalářské práce je ikonografická analýza závěsné malby z ruky Eliáše Dollhopfa s názvem Pašijové hodiny. Text je rozčleněn do pěti kapitol. První kapitola se zabývá vysvětlením pojmů ikonologie a ikonografie. Druhá kapitola přibližuje dílo a život umělců, kteří jsou stěžejní pro vznik tohoto díla. Třetí kapitola blíže vysvětluje z kulturně historického hlediska pašijový týden a zaměřuje se na odraz námětu utrpení Krista ve výtvarném umění. Čtvrtá kapitola nás seznamuje s dílem samým a okolnostmi, jež určily jeho výslednou podobu. Především ikonografickému a ikonologickému rozboru se věnuje kapitola pátá. Ikonologický rozsah nebylo možno obsáhnout v celé šíři, a to především kvůli rozsahu a formátu předkládané práce.

Klíčová slova

Dílo, pašijové hodiny, pašijové motivy, ikonologie, ikonografie, atribut, Eliáš Dollhopf, Mathäus Mathiowitz

ANNOTATION

The goal of this dissertation is an iconographic analysis of the art work of Eliáš Dollhopf called Pašijové hodiny. The content is divided into 5 chapters. The first chapter is explaining the terms of iconography and iconology. The second chapter is about the work and the lives of artists that influenced the idea of this masterpiece. The third chapter focuses on the cultural and historical significance of the Holy Week and also on how the Passion of Jesus Christ influenced art in general. The fourth chapter explains the work in depth as well as the consequences that played a key role during its creation. The last chapter analyses the iconographic and iconological aspects of the work. Iconological analysis could not be done in a thorough manner due to the limited format of the dissertation.

Keywords

Painting, passion clock, passion motives, iconology, iconography, attribute, Eliáš Dollhopf, Mathäus Mathiowitz

OBSAH

ANOTACE	5
ANNOTATION	6
OBSAH	7
SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD	9
1 CO JE IKONOGRAFIE A IKONOLOGIE	10
2 AUTOR OBRAZU	13
2.1 ELIÁŠ DOLLHOPF.....	13
2.1.1 DÍLO	14
2.1.2 PREMONSTRÁTSKÝ KLÁŠTER TEPLÁ	15
2.1.3 CHLUM SVATÉ MAŘÍ	16
2.2 MATTHÄUS MATHIOWITZ	16
3 PAŠIJOVÉ MOTIVY	18
4 PAŠIJOVÉ HODINY.....	20
5 POPIS OBRAZU	22
5.1 KOMPARACE	24
6 IKONOGRAFICKÝ ROZBOR.....	26
ZÁVĚR.....	37
RESUMÉ	39
SEZNAM LITERATURY	40
SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY, UKÁZKA TVORBY	I
PŘÍLOHY	II

SEZNAM ZKRATEK

atd. – a tak dále

tj. - to jest

zl. – zlatých

sv. – svatý

n. l. – našeho letopočtu

cca – cirka

tzv. - takzvané

Úvod

Již od mého útlého dětství jsme navštěvovali s rodinou hrady, zámky a další památky po celé České republice, historie se stala nedílnou součástí mého života. Vždy jsem se těšila zejména na umělecká díla, obrazy, sochy a architekturu, jelikož mě vždy zajímaly dějiny výtvarného umění.

V práci se zaměřuji na dvě malby, které výtvarně uchopily téma Kristovo utrpení, a to v širším kulturně historickém kontextu vzniku obou děl, která mají společná ideová východiska, ale při detailním rozboru se liší. Malíři Matthäus Mathiowitz a Eliáš Dollhopf působili v mém rodném kraji a dokázali převést původně literární předlohu do ojedinělého uměleckého projevu. Se jménem pro náš region významného umělce, Eliáše Dollhopfa, jsem se setkala již v útlém věku, jelikož jeho jméno je připomínáno na mnohých místech Karlovarského kraje. A právě na jeho malbu s tématem posledních Ježíšových dní se především soustředím.

Eliáš Dollhopf působil v celém Karlovarském kraji – Karlovy Vary, Cheb, Horní Slavkov, Sokolov či Stříbro. Většinu svého života strávil v Horním Slavkově. V tamějším kostele či muzeu jsou patrné stopy jeho působení.

Barokní umění těží námětově z biblických motivů, zejména z výjevů ze života Ježíše Krista, Panny Marie a námětů z mytologie.

Při výběru konkrétního díla mě zaujala historie obrazu Pašijové hodiny, který byl majetkem kostela v Chlumu a nyní se nachází v Praze u Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou. V předkládané bakalářské práci se tedy budu věnovat především zmíněnému obrazu a obecně i sociálně historickým souvislostem doby, v níž byl vytvořen.

Obraz je možné interpretovat dvěma způsoby, ikonografickým rozbohem a ikonologickou interpretací uměleckého díla Pašijové hodiny, které jsou ovšem vzájemně provázány a jedna metoda doplňuje a podmiňuje druhou. V barokní epoše se jedná o ojedinělé dílo, neboť nebylo takto na našem území pojata. Je ztvárněno ve dvou provedeních od různých autorů výše uvedených. Věnuji se oběma autorům i dílům, ale zejména pak Eliáši Dollhopfovi a jeho dílu Pašijové hodiny. Hlavním cílem práce je ikonografická analýza díla – Pašijové hodiny.

1 CO JE IKONOGRRAFIE A IKONOLOGIE

„Při pozorování obrazu bereme na vědomí a vždy vycházíme z toho, že daný výjev má smysluplnou souvislost. To znamená, že ne vždy obraz představuje to, co je na něm vyobrazeno. Smysluplnost neboli správné pochopení obrazu vychází ze symbiózy tvaru a významu všech komponentů obrazu.“¹

Ikonografie patří do jednoho z odvětví výtvarného umění. Toto odvětví zkoumá význam výtvarných děl, a ne jejich formu. Pojem ikonografie je známý především díky křesťanské ikonografii, která se prolíná s ikonografií antickou. Často se jedná o biblickou tematiku, tedy výjevy ze Starého a Nového zákona.²

1. „Prvotní neboli přirozený význam“³ se zabývá popisem toho, co je na obraze tj.: „určitých konfigurací čar a barev nebo určitých jedinečně utvářených kusů bronzu nebo kamene jako znázornění přirozených objektů (lidské bytosti, živočichové, rostliny, domy, nástroje atd.)“⁴, dále zjišťují jejich vzájemné vztahy, výrazy v obličejích, gesta postav nebo jak na nás působí prostředí obrazu.⁵

2. „Druhotný neboli konvenční význam, zjistíme uvědomíme-li si, že mužská figura s nožem znázorňuje sv. Bartoloměje, že figuru ženy s broskví v ruce personifikuje Pravdivost, že skupina postav sedících u jídelního stolu v určitém uspořádání a vučítých pózách představuje Poslední večeři nebo, že dvě určitým způsobem spolu bojující figury znázorňují boj Ctnosti s Neřestí. Postupujeme-li takto, spojujeme umělecké motivy nebo jejich kombinace (tj. kompozice) s tématy nebo pojmy.“⁶ Je tedy potřeba mít nabyté znalosti z oblasti výtvarného umění, biblických výjevů, mytologie atd.⁷

¹ BÜTTNER, Frank a Andrea GOTTDANG. *Einführung in die Ikonographie: Wege zur Deutung von Bildinhalten*. München: C. H. Beck. ISBN 978-3406660450.

² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

³ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

⁴ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

⁵ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

⁶ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

⁷ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

3. „*Vnitřní význam neboli obsah*“⁸, se zabývá obsahem výtvarného díla. Zobrazuje historické období, aktuální filozofii nebo náboženství. Představíme-li si např. Poslední večeři od Leonarda da Vinciho, nesnažíme se ji chápat jako určité uspořádání postav, ale ptáme se, jak na autora působila italská renesance nebo jaký měl přístup k náboženství.⁹

Poslední složka, která zkoumá vnitřní význam neboli obsah, je předmětem ikonologie, nikoliv ikonografie.¹⁰

Ikonologická interpretace vychází ze správného ikonografického rozboru. Pokud je ikonografický rozbor důsledný a jeho závěry relevantní, lze předpokládat bezchybnou ikonologickou interpretaci.¹¹

Aby byl ikonografický rozbor a ikonologická interpretace korektní, tak by mělo dílo projít ještě předikonografickým rozbohem. Předikonografický popis by neměl obsahovat odborné termíny a názvy, jako jsou např. apoštolové, Duch Svatý, Ježíšek.¹²

Pojem ikonologická metoda poprvé použil německý historik Aby Warburg. S oficiálním pojetím ikonologická analýza přišel až o pár let později, tento termín představil světu v roce 1912 ve výzkumu fresek v Palazzo Schifanoia ve Ferrare.¹³ Podle Warburga by ikonologická analýza neměla pouze rozjímat nad výtvarným dílem oproti ikonografii. Měla by se zabývat vývojem motivů a jejich změnami v ikonografii.¹⁴ Ve Warburgovo pojetí pokračoval německý historik umění Erwin Panofsky.¹⁵

⁸ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

⁹ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

¹⁰ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

¹¹ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

¹² PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

¹³ KUNST WELTEN: *Brot der Seele* [online]. 2019 [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://www.kunstwelten.de/kunst-lexikon/i/ikonologie.html>

¹⁴ KUNST WELTEN: *Brot der Seele* [online]. 2019 [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://www.kunstwelten.de/kunst-lexikon/i/ikonologie.html>

¹⁵ EVA, Heřmanová a Černá JITKA. *Arts Lexikon: Ikonologie* [online]. Praha [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://www.artsllexikon.cz/>

Ani u ikonologie nám nestačí mít určité znalosti, které nám poskytuje literatura. Pokud chceme zjistit hlavní principy, které ovlivnily zobrazení motivů či použití barev, je dobré mít vyvinutou „mentální schopnost, kterou můžeme přirovnat k schopnosti diagnostika.“¹⁶

---

¹⁶ PANOFSKY, Erwin. *Význam ve výtvarném umění*. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

2 AUTOR OBRAZU

2.1 ELIÁŠ DOLLHOPF

Do rodiny významného tachovského měšťana Johanna Adama a Magdaleny Marie Dollhopfových se narodil syn Eliáš, dne 13. ledna 1703. Rodina se po generace živila řeznictvím, které patřilo k výnosným řemeslům. Eliáš byl nejstarší ze čtyř sourozenců a jako nejstarší měl pokračovat v rodinném řemesle, našel ale zalíbení v řemesle malířském. Rozhodl se výtvarnému umění naučit. Přestože Tachov nebyl významným kulturním centrem, i zde se nacházely malířské či sochařské dílny. Ve městě působilo mnoho umělců a uměleckých řemeslníků. Mezi nimi prosluli sochaři Georg Richter, Sebastian Platzer a malíř Matthäus Mathiowitz. Eliáš se začal učit výtvarnému řemeslu, kam směřovaly jeho kroky po vyučení není známo, ale počátek jeho tvorby je spojován s Chebskem a Loketskem.¹⁷

Dollhopf během svého života pracoval pro Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, ale především pro farnosti spravované tímto řádem na Sokolovsku, Loketsku a Karlovarsku. Začátek jeho tvorby je spojován s tímto řádem, jelikož je možné, že byl za podpory toho řádu vyškolen výtvarnému umění. Křižovníci jsou potom spojováni především s poutním místem Chlumem sv. Maří, které spravovali.¹⁸

Řád Křižovníků s červenou hvězdou je původem jediným českým řádem. Roku 1233 ho založila sv. Anežka Přemyslovna. Brzy po svém založení se rozšířil na území Moravy, Slezska, Polska i Uher.¹⁹

Značnou část svého života pracoval v Horním Slavkově a udržoval dobré vztahy s hornoslavkovským děkanem Johannem Jakobem Höffnerem, který patřil k řádu křižovníků. Než Höffner začal vykonávat práci děkana v Horním Slavkově, působil jako křižovnícký kaplan v Tachově. Do Horního Slavkova byl povolán 6. října 1724, aby převzal funkci děkana po zemřelém Franzi Paulovi Wildovi.²⁰

---

¹⁷ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

¹⁸ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

¹⁹ *Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou* [online]. Praha 1, Staré Město [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://krizovnici.eu/>

²⁰ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

2.1.1 Dílo

První známé dílo Dollhopfa pochází z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Kynšperku nad Ohří a je jím iluzivní oltář sv. Barbory z roku 1729. Tento oltář byl dlouho ukrytý, až v roce 2005 došlo k jeho odhalení po odstranění bočního oltáře. Za ním byla nalezena malířova malba iluzivního oltáře sv. Barbory. Dílo bylo Dollhopfovi přisouzeno dle jeho nalezené signatury a roku 1729. Jeho další významnou zakázkou byla fresková výzdoba v kopuli kostela sv. Vavřince v Chodově roku 1733. V kopuli je vyobrazena freska s námětem Korunování Panny Marie. Ve středu korunuje Pannu Marii Nejsvětější trojice. Celému aktu přihlíží patron kostela sv. Vavřinec. Z vnější části je dokola vyobrazeno dvanáct apoštolů.²¹

Po pracovní činnosti v Chodově nevíme, kde Dollhopf působil, až v roce 1735 se vyskytuje zmínka o jeho působení v Horním Slavkově. Pobýval a pracoval u děkana Johanna Jakoba Höffnera. Jeho pobyt v tomto městě také dokládá podobizna hornoslavkovského měšťana Johanna Adama Frölicha. Během Eliášovy působnosti v Horním Slavkově se seznámil se svou budoucí ženou Marií Theresií, s níž se roku 1736 oženil, usadil se a vybudoval si zde malířskou dílnu. Ještě téhož roku Dollhopf zřejmě začal pracovat na nástěnných malbách v nově postavené kapli Božího Těla. „Zejména jeho pojetí odpovídá typika mužské vousaté tváře Boha Otce i apoštolů, prolínající se celým malířovým dílem.“²²

Ve městě Horní Slavkov jsou Dollhopfovi přisuzovány freskové výzdoby kaple sv. Josefa, či výzdoba kostela sv. Anny. Jsou mu také připisována dnes již nedochovaná plátna pro kostel sv. Jiří a interiér děkanství. Dollhopfovi jsou dále přičítány fresky v Dominikánské konventní knihovně v Chebu kolem roku 1735. Malíř byl za svého života velice plodný, můžeme i o dvě staletí později obdivovat jeho barokní myšlenky nejen na plátnech obrazů a na výzdobě sakrálních staveb, nýbrž i na štafířských řemeslných dílech.²³ „*Štafířské řemeslo je obor, jehož kořeny sahají do starověku, štafíř býval také zajišťovatelem nejen závěrečné*

²¹ PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

²² ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

²³ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

*povrchové úpravy, polychromie předmětu, kam řadíme i užití plátků ušlechtilých kovů nebo pokovování, ale sám prováděl nebo navazoval na truhlářské a řezbářské práce).*²⁴

Odkaz malíře najdeme rozestý po celém Karlovarském kraji. Malíř zanechal otisk své tvorby v Lokti, Karlových Varech, kde spolupracoval také s Rytířským řádem Křižovníků s červenou hvězdou, v Sokolově, Ostrově, Hroznětíně, Stříbru či Jáchymově.²⁵

2.1.2 PREMONSTRÁTSKÝ KLÁŠTER TEPLÁ

V roce 1754 obdržel Dollhopf jednu ze svých životních zakázek, která přišla z Premonstrátského kláštera Teplá. Jednalo se o komplexní freskovou výzdobu interiéru kláštera. V roce 1750–1763 zde byla zahájena tehdejším opatem Hieronymem Ambrosem barokní přestavba. Před malířem stál tedy nelehký úkol, zavázal se, že barokní výzdobu dokončí do srpna roku 1756. Zakázka v klášteře měla probíhat ve velké výšce gotického chrámu, také na klenbě a mohutných žebrech. Dollhopf navázal ve výzdobě na starší obrazy kláštera, a tak v klenbě presbytáře byly vyobrazeny oslavy Panny Marie, konkrétně král Šalamoun a starozákonní proroci očekávající Pannu Marii. V křížení transeptu v hlavní roli nalezneme výjevy ze života sv. Anny a sv. Jáchyma. Celá práce v klášteře Teplá vykazuje pro malíře typické pojetí postav, pohybů a gest. V kostele nalezneme i další biblické výjevy jako jsou např. Vraždní neviňátek v Betlémě; Ježíš, Panna Maria a Josef v Nazaretě; Panna Maria jako Stánek vyvolený.²⁶ Vchod do chrámu zdobí cyklus maleb věnovaný životu blahoslaveného Hroznaty.²⁷ Práce Dollhopfa v kostele je velmi rozsáhlá, malíř v kostele pracoval ještě v letech 1757–1758. Kromě freskové výzdoby také portrétoval tepelského opata Hieronyma Ambrose.²⁸ Ambros zastával opatský úřad v letech (1741-1767).²⁹

²⁴ *Řeč materiálu: Tradiční řemeslné technologie pro záchranu kulturního dědictví a současný životní styl* [online]. 2019 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.recmaterialu.cz/cs/remesla/stafirstvi>

²⁵ PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

²⁶ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

²⁷ *Klášter premonstrátů Teplá: Národní kulturní památka* [online]. 2011-2015 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.klastertepla.cz/>

²⁸ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

²⁹ *Klášter premonstrátů Teplá: Národní kulturní památka* [online]. 2011-2015 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.klastertepla.cz/>

2.1.3 CHLUM SVATÉ MAŘÍ

Eliáš Dollhopf byl podporován zřejmě na počátku své profesní kariéry řádem křižovníků s červenou hvězdou. Byl s nimi v kontaktu po celý svůj život a vypracoval pro ně mnoho zakázek.³⁰

V letech 1687–1728 probíhala na Chlumu sv. Maří barokní výstavba klášterního komplexu pro Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou. Dollhopf navrhl oltář pro tzv. Milostnou kapli Panny Marie Chlumské barokní oltář, který v roce 1730 dodal chebský sochař a řezbář J. K. Stilp a zlatník M. S. Göpfert.³¹ V roce 1741 štafířoval i boční oltář Panny Marie. Dollhopf netvořil v tomto kostele pouze na oltáři, ale je také autorem fresek, které byly objeveny v roce 1992. V Milostné kapli se nachází freska, která vyobrazuje Oslavu narození Panny Marie, jenž je signována. Práci dokládá umělcova signatura. Některé fresky byly natolik poškozeny, že se do dnešní doby nezachovaly.³²

I u chlumských křižovníků se Dollhopf osvědčil jako vynikající portrétista. V roce 1740 vyhotovil podobiznu probošta z Chlumu svaté Maří Julia Franze Pelleta de Hundt. V průběhu času se chlumská obrazová výzdoba měnila, a tak díla dnes nenalezneme na původním místě. V konventu Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou v kostele sv. Františka v Praze dnes nalezneme skoro zapomenuté chlumské dílo, jímž jsou Pašijové hodiny od Eliáše Dollhopfa. Pašijové hodiny se skládají z dvaceti čtyř polí zobrazující pašijové výjevy, doplněny jsou zlatým ciferníkem. Ve svém pojetí tohoto díla vycházel s největší pravděpodobností z práce Pašijové hodiny od Matthäuse Mathiowitz z roku 1721.³³

2.2 MATTHÄUS MATHIOWITZ

Matthäus se narodil roku 1684 a byl uznávaným umělcem své doby, zabýval se jak řemeslem malířským, tak štafířským. Do dnešní doby se dochovalo velmi málo dokladů jeho

³⁰ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

³¹ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

³² PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

³³ PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

tvorby a o jeho práci se dozvídáme jen z mála pramenů. Zmínky o jeho tvorbě pocházejí z roku 1717, kdy štafíroval plastiky Čtrnácti svatých pomocníků ve Světcích u Tachova. V roce 1725 je povolán do Horního Slavkova, aby se podílel na úpravách kostela sv. Jiří. Další zmínky o jeho práci jsou z roku 1741, kdy renovoval hlavní oltář v kostele sv. Bartoloměje v Pořejově.³⁴

Mathiowitz působil jako malíř v Tachově a počátkem 18. století i v Horním Slavkově, stejně jako Eliáš Dollhopf. Mathiowitz mohl být dokonce i Dollhopfovým učitelem. Pojítkem mezi dvěma malíři mohl být také děkan Horního Slavkova Johann Jakob Höffner. Roku 1720 zadal Mathiowitzovi pro Höffnera osobně důležitou zakázku na vyobrazení Pašijových hodin. Roku 1731 svěřil Höffner Mathiowitzovi zhotovení velkého plátna, vyobrazení Poslední večeře a posléze získal Mathiowitz v Horním Slavkově i další práci. Proto lze předpokládat, že se Dollhopfovy a Mathiowitzovy životní cesty protnuly.³⁵

---

³⁴ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

³⁵ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

3 PAŠIJOVÉ MOTIVY

Označení utrpení, které provází Ježíše Krista na konci pozemského života vychází z latinského *passio* a odtud tedy odvozujeme české slovo pašije.³⁶ Nosné téma utrpení Ježíše Krista, bylo zpracováno ve všech možných výtvarných odvětvích, žánrech a uměleckých technikách. Námět Ježíše byl zobrazován od jeho zatčení po kladení do hrobu mnohými výtvarnými ztvárněními.³⁷ Motiv Ježíšova utrpení neopustilo ani moderní umění. Počátky však spadají do středověku.³⁸

V Bibli vypráví o pašijích evangelia, ta se předčítají při bohoslužbách Pašijového neboli Svatého týdne.³⁹ Pašije začínají modlitbou v zahradě Getsemanské nebo Kristem na hoře Olivetské. Další motivy zobrazují celou Kristovu cestu až na horu Golgotu, ukřižování a jeho následné snímání z kříže.⁴⁰

O Ježíšově cestě na Golgotu se evangelia zmiňují jen poskrovnu. Kristův mučednický pochod na Golgotu a tradice i události s ním spojené jsou ústředním motivem Křížové cesty, jež se formovala v pozdním středověku.⁴¹

Jednotlivé scény křížové cesty jsou rozčleněny na celkem čtrnáct zastavení, po kterých se lidé vypravují, aby uctili a připomněli si Kristovo utrpení.⁴² V průběhu věků se pojetí tohoto tématu proměňovalo, ale lze vysledovat několik hlavních linií ikonografických i ikonologických, které korespondovaly s dobovým výtvarným názorem. V západní výtvarné tradici doby románské bývá Ježíš zobrazován se vztyčenou hlavou, oblečen do tuniky. Od 9. století je znázorňován s bederní rouškou a pokleslou hlavou. Od 13. století pod ním stojí Panna Marie a sv. Jan Evangelista u úpatí kříže leží lebka, která odkazuje na jméno místa, kde byl Ježíš ukřižován, Golgota. Zachycení posledních Ježíšových dní před smrtí a kladení do hrobu jsou mnohdy kombinovány se Snímáním z kříže a Oplakáváním. S tím jsou spojeny

³⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

³⁷ POTTER, J. R. *Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

³⁸ RYCHTEROVÁ, Pavlína. *Pašije Ježíše Krista. Dějiny a současnost* [online]. [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/4/pasije-jezise-krista/>

³⁹ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁴⁰ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

⁴¹ POTTER, J. R. *Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

⁴² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

obrazy, na kterém drží Panna Marie tělo mrtvého Ježíše takzvané Piety nebo mrtvý Ježíš s trnovou korunou, kterému je vidět jen horní polovina těla a na dlaních má rány od hřebů, jimiž byl přibit ke kříži.⁴³

---

⁴³ POTTER, J. R. *Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

4 PAŠIJOVÉ HODINY

Pašijové hodiny objednané Janem Jakobem Höffnerem vznikly ve dvou provedeních. Jedno v menším měřítku (168 cm x 119 cm) a druhé v měřítku větším (270 cm x 194 cm).⁴⁴

Johan Jakob Höffner byl členem řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Než začal vykonávat post děkana v Horním Slavkově zastával funkci křižovnického kaplana v Tachově. Po smrti děkana F. P. Wilda z Horního Slavkova, je dne 6. října 1724 na jeho místo povolán Höffner. Ihned po příchodu do Horního Slavkova vyvíjí značnou iniciativu a nechává opravit významné památky města. V kostele sv. Jiří nechává zrekonstruovat sakristii.⁴⁵

Dodnes není známo, kdo pracoval na úpravách významných památek, lze předpokládat, že se zde uplatnil Mathäus Mathiowitz. Höffner s Mathiowitzem spolupracoval již dříve, roku 1720 mu zadal práci na vyhotovení význačného díla Pašijové hodiny.⁴⁶

Objednavatelem druhého obrazu byl rovněž Höffner. Obraz, který si Höffner objednal, zadal Eliáš Dollhopfovi vynikající rytec Anton Bickhardt. Höffner obrazem obdaroval velmistra řádu v Praze Františka Matěje Böhmba.⁴⁷ Pašijové hodiny byly namalovány podle menšího vzoru, který se nacházel v křižovnickém klášteře na Chlumu Svaté Maří. Za zmínku stojí, že Eliáš Dollhopf byl také častým návštěvníkem Chlumu Svaté Maří, kvůli štafířským pracím pro boční oltář Panny Marie nebo práci na freskové výzdobě v tamním kostele.⁴⁸

Z dochovaných řádových spisů se dozvídáme následující: „*Antonín Bickhardt, znamenitý rytec dal obraz Hodin umučení Páně, který ctihodný p. slavkovský, děkan našeho řádu Jan Jakub Höffner navrhl (inventit), namalovati (pingi curavit) a poslal jej (tit.) velmistru do špitálu, a ten obraz se nyní chová v naší kapli (oratorium).*“⁴⁹ Jedná se o rozsáhlé plátno velké

⁴⁴ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁴⁵ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

⁴⁶ ČERNÝ, Zbyněk. *Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech*. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

⁴⁷ STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

⁴⁸ PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

(270 cm x 194 cm), jež zobrazuje utrpení. Na obraze najdeme Dollhopfův podpis s rokem 1734.⁵⁰

Z výše uvedeného textu tedy vyplývá, že Höffner posílá obraz od západočeského malíře Eliáše Dollhopfa do Prahy velmistru Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou Františkovi Matěji Böhmbovi.

Ve výtvarném umění najdeme podobu pašijových hodin spíše jako grafiky z druhé poloviny 19. století, a tak jsou křižovnické pašijové hodiny jedinečným výtvarným zpracováním dané doby.⁵¹

Na obrazech jsou vyobrazeni čtyři evangelisté se svými symboly, v horní části obrazu je holubice, jež má značit Ducha svatého, ve spodní části je zobrazena Panna Marie Bolestná, která vzhlíží vzhůru na hlavní dějství obrazu, a to jsou Ježíšovy pašije.⁵² Pašije popisují, jak napovídá název, výjevy utrpení ze života Ježíše Krista, které jsou znázorněny ve dvou kruzích po dvanácti polích. První kruh obsahuje výjevy Zeleného čtvrtka a druhý kruh výjevy Velkého pátku.

Mathiowitzovy hodiny jsou menšího provedení (168 cm x 119 cm). Z řádrových zápisů se dozvídáme: „*Roku 1720 složil a sestavil 24 posledních hodin života našeho Spasitele v hodinový číselník (horologium), dav za něj malíři p. Mathiowitzovi 40. zl., u kteréžto malby mnoho hodin zbožně a svatě strávil v pobožném rozjímání muk Páně.*“⁵³

Obraz namaloval roku 1721, podle signatury vpravo dole u Panny Marie Bolestné.

Podle evidenčního listu z roku 1964 se jedná o olej na plátně, který nese název Poslední hodiny z Kristova života.⁵⁴

⁵⁰ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁵¹ STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

⁵² BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁵³ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁵⁴ *Evidenční list: Obraz Poslední hodiny z Kristova života*. Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou. Chlum sv. Maří, 1964. Nепublikováno.

5 POPIS OBRAZU

Obraz je rozčleněn do čtyř soustředných kruhů. V prvním menším kruhu uprostřed obrazu přichází anděl, který zvěstuje příchod Ježíše s anděly. Jedná se o výjev posledního soudu, podle otevřené brány lidem a znázorněného pekla. Kolem něho jsou dva cyklické kruhy, oddělené hodinovým číselníkem od I. do XII. Oba kruhy jsou dále rozděleny na dvanáct polí. První kruh obsahuje dvanáct výjevů ze Zeleného čtvrtka, jež byl dnem před ukřižováním Ježíše. Každé hodině připadá zobrazení, které jí odpovídá, začíná VI. hodinou, Jidášovou zradou a pokračuje:⁵⁵ „VII. *Umývání nohou*, VIII. *Ustavení V. Svátosti*, IX. *Cesta na Olivětskou horu*, X. *Ježíš se potí krví*, XI. *Anděl ho posiluje*, XII. *Jest jat*, I. *Před Annášem*, II. *Před Kaifášem*, III. *Políčkován mezi pochopy*, IV. *V žaláři*, V. *Odkázán na soud k Pilátovi*.“⁵⁶ Ve všech polích je Ježíš Kristus vyobrazen v modrém oděvu, někdy doplněném červeným pláštěm.

První pole, které začíná VI. hodinou, nese název Jidášova zrada. V poli je vyobrazen Ježíš se svými učedníky a jeden z nich se k němu naklání. Dalo by se předpokládat, že se jedná o Jidáše.⁵⁷ Jidáš zradil Ježíše pro 30 stříbrných, posléze své zrady litoval a chtěl peníze vrátit. Při omývání nohou učedníkům Ježíš klečí v modrém oděvu a omývá nohy svým učedníkům. Nacházíme je v doprovodu Ježíše ještě ve dvou polích, a to při Poslední večeři, kde Ježíš sedí ve středu stolu s apoštoly a při cestě na horu Olivetskou. V hodině X. a XI. se nad Ježíšem otevírají nebesa, ve kterých se zjevuje anděl a přichází za ním. Ve XII. zatýká Ježíše dav vojáků, který ho přivádí k prvnímu výslechu, k Annášovi. Ježíš se v tento den podle Nového zákona nejdříve podrobil výslechu u Annáše, který ho poslal před soud ke Kaifášovi.⁵⁸ V následujících dvou výsečích stojí Kristus před dvěma muži vznešeně oděnými, jedním sedícím a druhým stojícím. Annáš sedí ve velkém růžovém křesle ve zlatém rouchu. Kaifáš stojí v bílém rouchu a Ježíše před ním drží dvě postavy. III. Hodině Políčkují Ježíše, Ježíš sedí se zavazanýma očima s rukama v klíně. Jeden z mužů Ježíše drží, další ho bičují, a pohlavkují, někteří k jeho bití používají mokré hadr. Ve zbývajících dvou polích je Ježíš

⁵⁵ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁵⁶ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁵⁷ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

⁵⁸ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

zobrazen nejprve uvězněný v žaláři, kde sedí ve tmavé místnosti. Naposledy stojí v davu, a před ním je Pilát se zdviženou rukou, jako by ho soudil.

Větší kruh je také rozdělen na dvanáct výsečí, od menšího kruhu je oddělen hodinovým ciferníkem a zobrazuje události Velkého pátku, začínající VI. hodinou, Žalováním židů u Piláta na Ježíše.⁵⁹ Následnými jsou: „VII. Ježíš před Herodem, VIII. Barabáš, IX. Bičování u sloupu, X. Vynesení rozsudku, XI. Veronika podává roušku, XII. Kříž na Kalvarii připraven, I. Ježíš přibíjen, II. Vojín podává mu pití, III. Ježíš umírá, IV. Kopím proklán, V. S kříže sňat.“⁶⁰

V tomto kruhu jsou ve výsečích motivy Velkého pátku, kdy byl Ježíš Kristus ukřižován.⁶¹ Na začátku sedí Pilát v červeném oděvu nad davem lidí (rozhněvaných židů), vedle něj drží vojáci v zajetí Ježíše, celý děj se odehrává venku ve městě. Od Piláta se Ježíš přesunul před Heroda, jenž je zobrazen v modročerveném šatě, před ním drží dvě osoby spoutaného Ježíše.

V další výseči stojí vedle Piláta před davem spoutaný Ježíš s dalším mužem, jedná se o Barabáše, který byl Pilátem omilostněn.⁶² Ježíš už je tedy odsouzen na smrt a s dalšími výsečemi přichází celá jeho cesta ke kříži.

V dalším poli je zobrazen bez šatu, pouze v bederní roušce a dva muži ho bičují, později ho vyvádí ven před dav pro vynesení rozsudku. Po odsouzení na sebe Ježíš bere kříž, nese ho na zádech a jde s dalšími postavami, mezi nimi je žena, která mu podává roušku.⁶³

Při Ježíšově cestě na Kalvarii podala Veronika Ježíšovi roušku, aby si otřel tvář, na kterém potom zůstal otisk jeho obličeje.⁶⁴

XII. hodina obsahuje přípravu kříže, jeden kříž bez postavy leží na zemi a dva muži kopají díru, do které ho později postaví. Opočal už stojí jeden kříž s ukřižovaným a další je právě vztyčován. Od I. do III. hodiny je už Ježíš přibit na kříži, v prvním poli stojí tři kříže

⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁶⁰ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁶¹ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

⁶² MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem*. ISBN 80-7181-596-9.

⁶³ POTTER, J. R. *Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

⁶⁴ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

s ukřižovanými muži, z nichž muž uprostřed je Ježíš, pod ním tři muži hrají v kostky a vedle nich stojí dvě ženy.

Na dalším výjevu klečí u Ježíšova kříže žena a objímá ho, vedle ní stojí další dvě ženy, zleva podává muž Kristovi džbán s vodou.

V následující scéně Ježíš umírá, výjev je podobný předešlému. Ovšem zde je Kristovi podávána houba s octem.⁶⁵ V předposledním poli je Ježíš usmrčen kopím a následně jej snímají z kříže, pomáhá u toho několik postav a dole pod křížem stojí žena s bílým plátnem.

Pašijové motivy obrazu doplňují v rozích čtyři evangelisté, ve vrchní části obrazu sedí Lukáš v modrém šatu s červeným přehozem a zapisuje perem do knihy. Pod ním leží býk a malířská paleta. Jan v zeleném šatu s červeným přehozem sedí na břehu moře ve skalnaté pahorkatině a za sebou má orla. Mezi nimi je ve zlatých paprscích Duch svatý znázorněn jako bílá holubice.

Ve spodní části obrazu sedí Lukáš uvnitř místnosti a zapisuje do knihy pod dohledem anděla ve žlutém šatě, anděl mu drží kalamář s inkoustem. Lukáš má na sobě červený oděv s modrým přehozem. Marek je oděn v bílém šatu se žlutým přehozem a perem píše do knihy a pod ním leží lev. Mezi nimi je zobrazena Panna Marie Bolestná v modročerveném šatu a její utrpení podtrhuje výraz tváře.

5.1 KOMPARACE

Pašijové hodiny vznikly v mnoha verzích, ale v době baroka nebyly na našem území často výtvarně zpracované. Proto lze říci, že jsou ojedinělým dílem na našem území. Jelikož vznikly dva podobné obrazy, ale každý má jiného autora, nabízí se možnost srovnání těchto dvou obrazů, zdali mají stejnou kompozici, či styl a barevnost.⁶⁶

V první řadě bych porovnála styl malby, protože jak už jsem zmínila, nemají obrazy stejné autory. I přes rozdíl v autorství jsou si obrazy velmi podobné a dodržují stejnou kompozici. Hlavní motiv se odehrává ve středovém terči, veden do čtyř soustředných kruhů, z nichž jsou tři rozděleny na pravidelné lichoběžníky. Okolo hlavního motivu jsou zobrazeni čtyři evangelisté, kteří děj zaznamenávají do evangelií.

---

⁶⁵ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

Obrazy vykazují značné podobnosti, a to zejména v koloritu. V obou obrazech hrají hlavní roli barvy modrá, červená, zlatá a bílá. Možné je, že Dolhopfovo dílo prošlo restaurováním, a proto je zde kolorit sytější a živější. K popisu Mathiowitzových hodin mám k dispozici evidenční list z roku 1964, v němž stojí: *„Neobyčejně kvalitní obraz nizozemského charakteru / vliv Rubensův / je traktován živě, i v nejdrobnopisnějších partiích. Má jemná v pastě bělobou nasazovaná světla a výrazné čisté barvy, Každý výjev má zvládnuté krajinné nebo architekt, pozadí. Má význam pro evropskou malbu období baroka.“*⁶⁷

Dále se liší především rozměrem. Mathiowitzovo dílo je (168 cm x 119 cm) velké a druhé Dollhopfovo (270 cm x 194 cm). Druhé plátno je prokazatelně větší. Technika obou maleb je olej na plátně.⁶⁸

---

⁶⁷ Evidenční list: *Obraz Poslední hodiny z Kristova života*. Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou. Chlum sv. Maří, 1964. Nепublikováno.

⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, P.V. *Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou*. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

6 IKONOGRAFICKÝ ROZBOR

Pašijové hodiny od E. Dollhopfa pravděpodobně vychází z díla M. Mathiowitze, jak už bylo zmíněno. Dalo by se říci, že se jednalo o unikum, protože pašijové hodiny se začaly zobrazovat častěji až v 19. století. V následujícím textu se budu zabývat Dollhopfovými hodinami a jeho zpracováním pašijové tematiky.

Centrem obrazu jsou Ježíšovy pašije, v jejichž středu je znázorněn Poslední soud. Obraz doprovází čtyři evangelisté se svými příslušnými atributy. Každý je usazen v jednom rohu obrazu. Tři ze čtyř evangelistů píše perem do knihy, která má zřejmě představovat evangelium. Evangelisté prožili část svého života po boku Ježíše, promlouvají skrze evangelia a zapisují mimo jiné, čeho byli sami svědky. Snaží se zprostředkovat věřícímu či obyčejnému čtenáři autentický prožitek.

V levém horním rohu je usazen sv. Lukáš, před kterým leží býk (jeho hlavní atribut), někdy bývá okřídlen.⁶⁹ Býk je zmiňován hned na začátku jeho evangelia. Jedná se o obětní zvíře a má představovat Zachariášovu oběť v chrámě.⁷⁰ Zachariáš byl kněz a otec Jana Křtitele. Při návštěvě v chrámu obětoval kadidlo, zjevil se mu archanděl Gabriel, který mu předpověděl, že se mu narodí syn Jan, jež předpoví příchod Mesiáše.⁷¹ Někdy může být znázorněn jako malíř podle atributu malířské palety a malířského stojanu za ním. Je mu také připisováno autorství „pravého“ obrazu Panny Marie. Podle legendy se Lukášovi nedařilo zobrazit Pannu Marii, ta se dotkla jeho plátna a poté se vyobrazila její pravá podoba. Proto je u Lukáše dalším atributem zmíněná malířská paleta.⁷² I on je zde stejně jako další evangelisté zobrazen s perem a knihou.⁷³

Napravo od Lukáše je vyobrazen sv. Jan v doprovodu svých atributů. Jan byl mladším bratrem sv. Jakuba. Jakub st. patřil se svým bratrem Janem mezi dvanáct Ježíšových apoštolů, kteří ho doprovázeli. V roce 44. n. l. byl Jakub zajat Herodem Agrippou a popraven. Jan byl v roce 94 n. l. odsouzen k smrti ve vroucím oleji císařem Domitianem.

⁶⁹ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁷⁰ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-045-1.

⁷¹ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

⁷² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

⁷³ PROKOP, Vladimír. *Kapitoly z dějin výtvarného umění: pro výuku dějin umění na středních školách*. Poděbrady: O.K.-Soft, 2003. ISBN 80-238-0377-8.

Smrti uniklázrakem a byl poslán do vyhnanství, kde měl vidění o budoucnosti, které je známo jako zjevení sv. Jana (Apokalypsa). Janovo zjevení je obsaženo v knize Zjevení v Novém zákoně.⁷⁴ Píše se v ní o Kristově příchodu a posledním soudu.⁷⁵ Na apokalypsu odkazuje atribut, který má Jan pod levou rukou, jímž je kalich s hadem. Za zády má Jan orla, který je jeho hlavním atributem.⁷⁶

Uprostřed nebe ve středu zlatých paprsků, mezi sv. Lukášem a sv. Janem se snáší bílá holubice. Ta značí přítomnost Ducha svatého, který přináší boží slovo evangelistů a dává jim možnost ve světě šířit evangelium.⁷⁷

Ve spodu obrazu jsou se svými atributy zachyceni sv. Matouš a sv. Marek. Matouš, původním jménem Levi pracoval jako celník, později se stal na Ježíšovo přání jedním z jeho apoštolů. Provází ho anděl jako jeho znamení.⁷⁸ Na obraze píše své evangelium, a právě anděl na něj dohlíží, přidržuje mu inkoust. Zajímavé je, že Dollhopf vyobrazil anděla, tak, jako by kontroloval sv. Matouše při psaní evangelia. Předlohou mu mohl být obraz od Michelangela Merisi da Caravaggia.⁷⁹

Caravaggio dostal kolem roku 1600 za úkol namalovat obraz sv. Matouše pro jeden římský kostel. Matouš měl psát evangelium a s ním tam měl být anděl, aby bylo vidět, že text, který píše, je slovem Božím. Caravaggio vyobrazil Matouše jako starého, plešatého muže s nevhodně překříženýma nohama, který vypadá ztrápeně při psaní evangelia. Vedle něj stojí anděl, který mu drží ruku, jako by ji vedl při Matoušovo psaní.⁸⁰

Když Caravaggio obraz dokončil a donesl jej do kostela, lidé byli pobouřeni z nedostatečné úcty vyobrazeného světce. Caravaggio musel obraz přemalovat a u druhého vyobrazení sv. Matouše se přidržel konvenčních názorů.⁸¹

⁷⁴ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁷⁵ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

⁷⁶ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁷⁷ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁷⁸ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁷⁹ GOMBRICH, E. H. *Příběh umění*. Praha: Argo, [1997]. ISBN 80-7203-143-0.

⁸⁰ GOMBRICH, E. H. *Příběh umění*. Praha: Argo, [1997]. ISBN 80-7203-143-0.

⁸¹ GOMBRICH, E. H. *Příběh umění*. Praha: Argo, [1997]. ISBN 80-7203-143-0

Napravo od Matouše je vyobrazen poslední evangelista sv. Marek. Jako předešlí dva evangelisté, zapisuje do svého evangelia. Marek byl jmenován prvním biskupem v Alexandrii, kde založil církev podle tradice a začal zde kázat. Při jednom ze svých kázání byl zajat a uvězněn. V žaláři se mu zjevil Ježíš Kristus. Druhý den Marka vyvedli ven a byl umučen k smrti. Podle legendy přišla najednou silná bouře, takže se trapiči rozutekli a křesťané pohřbili jeho tělo v kostele.⁸² V 9. století převezli Markovo ostatky do Benátek.⁸³ Celá jeho translace byla doprovázena početnými zázraky.⁸⁴ Jeho ostatky byly pohřbeny v roce 836 v kostele jemu zasvěceném. Symbolem sv. Marka je lev, který mu leží u nohou, někdy také okřídlený.⁸⁵ Mezi Markem a Matoušem sedí Panna Marie Bolestná, v ruce drží šátek a truchlí nad smrtí svého syna, to dokládá text vyobrazený pod ní. Překladem: „*Je vám to lhostejné, vy všichni, kteří jdete kolem? Popatřte a hledte, je-li jaká bolest jako bolest moje, ta, která mi byla způsobena, již mě zarmoutil Hospodin v den svého planoucího hněvu.*“⁸⁶ Další interpretace Panny Marie Bolestné je možné vidět u Karla Škréty na šesti skicách z roku 1644, které byly přípravou k obrazu *Ukřižování s P. Marií Bolestnou a dušemi v očistci*. Škréta si ve skicách zkoušel postavení Mariiných rukou, již měla být přítomna Kristovu utrpení a předestírat své soucítění publiku.⁸⁷

Ve středu Pašijových hodin je výjev Posledního soudu, kde přichází archanděl Michael a probodává hlavu hada s jablkem v tlamě.

Archanděl je při Posledním soudu zobrazován většinou s váhami, kterými má vážit zlé a dobré duše. Zde je zobrazen ve svém primárním pojetí a tj. jako rytíř ve zbrojí s kopím, kterým přemáhá hada jako prvotní hřích.⁸⁸ Had s jablkem znázorňuje hřích Adama a Evy.⁸⁹ Nad ním přichází Kristus v doprovodu andělů soudit dobré a zlé duše. Ke Kristu vzhlíží duše zpodobněné jako nahé postavy a pod nimi otevřené peklo pro zatracené duše.

⁸² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

⁸³ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁸⁴ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

⁸⁵ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

⁸⁶ STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

⁸⁷ STOLÁROVÁ, Lenka a Vít VLNAS, ed. *Karel Škréta: 1610-1674: doba a dílo*. V Praze: Národní galerie, 2011. ISBN 978-80-7035-458-2.

⁸⁸ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-045-1.

⁸⁹ STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

Poslední soud patří ke složitým ikonografickým motivům. Již ve středověku se řešilo, jaký bude zobrazován vzhled Ježíše při Posledním soudu (tehdejší autoři se dohodli na věku třiatřicet let). V raném křesťanství jsou zobrazení Posledního soudu spíše symbolická.⁹⁰

O posledním soudu se zmiňuje např. Matouš: „³¹Až přijde Syn člověka ve své slávě a všichni andělé s ním, posadí se na trůnu své slávy, ³²a budou před něho shromážděny všechny národy. I oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů, ³³ovce postaví po pravici a kozly po levici. ³⁴Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnání mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa.“ (Matouš 25,31-34)⁹¹

Ve vnitřním kruhu jsou znázorněny události ze Zeleného čtvrtka.

IV. hodina Jidášova zrada. Jeden z apoštolů se natahuje směrem k Ježíši a cosi mu podává, podle názvu předpokládám, že se jedná o Jidáše, který se snaží vrátit třicet stříbrných.

Jidáš Išariotský byl jeden z dvanáct apoštolů, který zradil Ježíše Krista za třicet stříbrných.⁹²

30 stříbrných odpovídalo ceně otroka nebo mzdě za čtyři měsíce.⁹³ Podle Bible je vysvětlení Jidášova činu takové, že byl Jidáš hamižný a zradil kvůli odměně. „*Tehdy šel jeden ze Dvanácti, jménem Jidáš Išariotský k velekněžím* ¹⁵ a řekl: „*Co mi dáte? Já vám ho zradím.*“ *Oni mu určili třicet stříbrných.*¹⁶ *Od té chvíle hledal vhodnou příležitost, aby ho zradil.*“ (Matouš 26,14-16).⁹⁴ Později svého skutku litoval a snažil se peníze vrátit, ale neúspěšně, poté Jidáš spáchal sebevraždu.⁹⁵

VII. Umývání nohou. Ježíš myje nohy svým učedníkům v umyvadle a utírá jim je zástěrou, jež má na sobě. „*Petr mu řekl: Nohy mi umývat nebudeš! Nikdy!* Ježíš mu odpověděl: *Jestliže*

⁹⁰ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

⁹¹ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

⁹² PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. *Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945*. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

⁹³ BEAUMONT, Mike. *ABC Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

⁹⁴ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

⁹⁵ BEAUMONT, Mike. *ABC Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

tě neumyji, nebudeš mít se mnou podíl.“⁹⁶ Možná už tehdy toto Petrovo chování značilo pozdější zapření. Dále Ježíš zmiňuje: „Ne všichni jste čisti“. Protože věděl, kdo ho zradí.⁹⁷

VIII. Poslední večeře. Při Poslední večeři sedí Ježíš kolem stolu se svými učedníky. Odehrávala se před Ježíšovým zatčením, Spasitel při ní oznámil, že bude jedním z nich zrazen.⁹⁸ Před ním stojí kalich s mísou. Při poslední večeři se měl pojídat beránek jako oslava Božího činu, záchrany Izraelitů z Egypta.⁹⁹ Někdy se zobrazuje, jak se pojídá ryba, která se stala hlavním symbolem křesťanství. Jedním z důvodů mohl být zázrak rozmnožení ryb a chlebů, nebo ryba řecky, akrostich ICHTHYS = (I)ésus (CH)rístos (T)Heú (HY)ios (S)ótér.¹⁰⁰ Večeře trvala asi čtyři hodiny, jídlu, které se podávalo, dal Ježíš zcela nový význam, který se v dalších staletích stal jedním z klíčových témat a symbolů křesťanského rituálu.¹⁰¹

Na obraze sedí Ježíš uprostřed stolu a má zdviženou ruku, zpravidla žehná chléb a víno v kalichu na stole.¹⁰² Vedle něj sedí dvanáct apoštolů, jejich seznam se uvádí v Novém zákoně: „² *Jména těch dvanácti apoštolů jsou: první Šimon zvaný Petr, jeho bratr Ondřej, Jakub Zebedeův, jeho bratr Jan,*³ *Filip, Bartoloměj, Tomáš, celník Matouš, Jakub Alfeův, Tadeáš,*⁴ *Šimon Kananejský a Išariotský Jidáš, který ho pak zradil.*“¹⁰³ (Matouš 9,10, 2-4). Zřejmě nejznámější vyobrazení Poslední večeře pochází od Leonarda da Vinciho.

IX. Cesta Krista do Getsemanské zahrady. Ve výseči jde Kristus se svými učedníky Do Getsemanské zahrady. Když došli do Getsemany, vydal se Kristus dál, podle Matouše (26,36-40) v doprovodu tří svých učedníků Petra, Jana a Jakuba.¹⁰⁴ Na obraze ho provází více než tři učedníci, má nataženou ruku, jako by na něco poukazoval a něco vyprávěl, „probíhá tedy *Rozhovor cestou do Getsemane*“ (Matouš 26), po cestě zpívali chvalozpěvy,

⁹⁶ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

⁹⁷ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

⁹⁸ PROKOP, Vladimír. *Kapitoly z dějin výtvarného umění: pro výuku dějin umění na středních školách*. Poděbrady: O.K.-Soft, 2003. ISBN 80-238-0377-8.

⁹⁹ BEAUMONT, Mike. *ABC Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

¹⁰⁰ ROYT, Jan a Hana ŠEDINOVÁ. *Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.

¹⁰¹ BEAUMONT, Mike. *ABC Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

¹⁰² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹⁰³ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁰⁴ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

poté jim Ježíš řekne, že nastávající noc všichni usnou při modlitbě, učedníci se mu jeho tvrzení snaží vyvrátit.¹⁰⁵

X. Kristus se modlí a nad ním se otevírá nebe, opodál všichni spí. Kristus prosí, aby bděli s ním a poté znovu přešel k modlitbě. Znovu jde ke svým učedníkům a přemlouvá je k modlitbě a odchází podruhé. Vrátil se potřetí a přistihl své učedníky stále spící, nechává je a odchází k modlitbě.¹⁰⁶

XI. Anděl jej posiluje. Ježíš se modlí tak usilovně, až po něm stéká krvavý pot, kolem něho všichni spí, zjevuje se mu anděl, který mu přichází na pomoc a posílit ho. O modlitbě, kde se zjevuje anděl a Ježíš se potí krví se zmiňuje Lukáš (22, 39-46).¹⁰⁷

XII. Jest jat. Nadchází Kristovo zatčení, Ježíše přichází zatknout zástup diváků, děj se odehrává ve tmě. Podle evangelisty Lukáše k němu přistoupil Jidáš, aby ho políbil na tvář. Jeden ze zastánců Ježíše ho bránil a uťal druhému ucho, Ježíš ucho uzdravil a vyřkl: „⁵³*Denně jsem byl mezi vámi v chrámě, a nevztáhli jste na mne ruce. Ale toto je vaše hodina, vláda tmy.*“ (Lukáš 22,53)¹⁰⁸

I. Kristus před Annášem. Annáš byl jedním z prvních, kteří vyslychali Ježíše, požíval velké důvěry a vážnosti, přestože již nebyl židovským veleknězem.¹⁰⁹

II. Kristus před Kaifášem. V poli vidíme Kaifáše, jak soudí Ježíše za doprovodu vojáků. Kaifáš byl velekněz, zasedající v tribunálu a také Annášův zeť a byl velmi oblíbený u Židů. Jako další soudil Ježíše. Kaifáše rozeznáme podle dobového biskupského liturgického oděvu nebo podle velekněžského oděvu s náprsníkem ozdobený kameny.¹¹⁰

III. Kristus je políčkován. Ježíš sedí v tunice se závaznými očima, ostatní ho políčkují, někteří i mokrým hadrem a zezadu bičují. Zde je kolem něj mnoho postav a ruce má svěšené do

¹⁰⁵ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁰⁶ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁰⁷ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁰⁸ POTTER, J. R. *Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry*. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

¹⁰⁹ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

¹¹⁰ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

klína. „⁶⁷ Pak mu plivali do obličeje, bili ho po hlavě, někteří ho tloukli do tváře ⁶⁸ a říkali: „Hádej, Mesiáši, kdo tě udeřil!““ (Matouš 26, 67-68)¹¹¹

IV. Kristus v žaláři. Než byl Ježíš odveden od Kaifáše před Piláta, strávil noc v žaláři. Před Piláta byl přiveden časně z rána. (Jan 18, 25)¹¹²

V. Kristus odkázán na soud k Pilátovi. Pointus Pilát byl velekněz znám svou krutostí. ¹¹³ Před Pilátem jsou s Ježíšem další muži.

Evangelista Lukáš se zmiňuje, že u Pilátova soudu byli i další velekněží, podle postav by se mohlo jednat o ně. Jediný Lukáš se zmiňuje, že po Pilátovu soudu je Ježíš předveden před Heroda.¹¹⁴ V dalším vyobrazení stojí Ježíš před Herodem, Dollhopf se tedy při zobrazování tohoto výjevu řídil evangeliem podle Lukáše.

Druhý, vnější kruh započíná výjevy Velkého pátku také VI. hodinou. Židé obžalovávají Ježíše Krista u Piláta.

Děj se odehrává venku, a ne uvnitř paláce, protože Židé měli ten den jíst velikonočního beránka a nechtěli být v paláci, aby se neposkvřili.¹¹⁵

Lukáš píše ve svém evangeliu, že Ježíšova výslechu se účastnili velekněží a velké množství jiných osob, kteří na něj žalovali (Lukáš 22, 10).¹¹⁶ Fakt, že se Ježíšova obžalování účastnil velký počet osob nemělo v ikonografii velké zastání a informuje nás o tom jako jedno z mála Lukášovo evangelium, stejně jako o tom, že od Piláta byl Ježíš poslán ještě k Herodovi.¹¹⁷

VII. Ježíš před Herodem. Herodes vládl ve Velikém Galileu a roku 39 n. l. byl sesazen Římany.¹¹⁸ Pilát poslal Ježíše před Heroda a ten měl radost, že uvidí Ježíše Krista, protože

¹¹¹ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹¹² Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹¹³ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

¹¹⁴ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹¹⁵ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹¹⁶ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹¹⁷ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹¹⁸ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

slyšel o jeho zázracích a přál si nějaký vidět. Herodes mu kladl otázky, ale Ježíš na ně neodpovídal.¹¹⁹

„¹¹Tu se od něho Herodes se svými vojáky pohrdavě odvrátil, vysmál se mu, dal ho obléci ve slavnostní šat a poslal ho zase k Pilátovi.“ (Lukáš 23, 11)¹²⁰

VIII. Osvobození Barabáše místo Ježíše. „Pilát svolal velekněze, členy rady a lid“¹²¹ zpočátku nechtěl Ježíše ukřižovat, chtěl ho potrestat a poté propustit, ale Židé chtěli jeho ukřižování a požadovali propuštění Barabáše. ¹²² Barábáš byl zločincem, který čekal na svou popravu (Lukáš 23,19).¹²³ Pilát byl zbabělý a bál se problémů, proto si před Židy umyl ruce jako důkaz vyjádření nesouhlasu. Poté vydal Ježíše k ukřižování a Barabáše omilostnil.¹²⁴

IX. Bičování Krista u sloupu. Ježíš zobrazený v bederní roušce stojí s překříženýma rukama a dva vojáci jej bičují. Bičování probíhalo tak, že bičovaný dostal cca čtyřicet ran bičem nebo kulem a nesměl být při bičování usmrčen. Častěji bývá zobrazen, jak ho bičují u sloupu či kůlu.¹²⁵ Sloup či kůl, u kterého byl Ježíš bičován, se ctil jako relikvie a byl s provazem, jimž byl Ježíš připoután brán, jako nástroj umučení Krista (Arma Christi).¹²⁶

Námět, kdy je Ježíš bičován, se začíná ve výtvarném umění objevovat až v 9. st., zobrazen pouze v bederní roušce až ve století dvanáctém.¹²⁷

X. Vynesení rozsudku. Podle Lukáše (23,16-25) chtěl Pilát nechat Ježíše potrestat a poté propustit. Ale lidem se to nelíbilo a požadovali propuštění Barabáše, který byl ve vězení za vraždu. Pilát se jich znovu tázal, koho má propustit, lid stále požadoval ukřižování Ježíše. Ptal se jich potřetí, proč chtějí Ježíše ukřižovat, jelikož si myslel, že je neviný. Všichni stále požadovali Ježíšovu smrt a Pilát jim tedy vyhověl. Barabáše propustil a Ježíše vydal na smrt

¹¹⁹ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

¹²⁰ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹²¹ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹²² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹²³ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹²⁴ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹²⁵ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹²⁶ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹²⁷ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

ukřižováním.¹²⁸ Pilát vydal Ježíše vojákům, ti ho svlékli a okorunovali trnovou korunou, bili ho a posmívali se mu. Nakonec Ježíše vyvedou ke kříži.¹²⁹

XI. Veronika podává Kristovi roušku. Vojáci vedou Krista na místo umučení, Golgotu. Kristus si nese svůj kříž, někdy u něj bývá zobrazován Šimon z Kyrény a pomáhá mu ho nést. Po cestě ho provázel dav lidí a ženy za ním nařikaly.¹³⁰ Jedna z žen mu po cestě podává roušku, je to Veronika. Ježíš si rouškou otřel tvář a za pomoc se Veronice odměnil otiskem své tváře v ní. Veronika měla být buď žena, kterou Ježíš uzdravil nebo žena, které uzdravil služebníka. Někdy se jméno Veronika vykládá jako verakoin, vera icon = pravý otisk Kristovy tváře.¹³¹

XII. Kříž na Kalvarii připraven. Po příchodu na Golgotu. Hebrejsky Golgota znamená lebka, proto je někdy zobrazovaná u Ježíšova kříže. Přibili mu ruce i nohy na břevno a vyzdvihli jej na sloup.¹³² Ruce byly přibity za zápěstí, jelikož dlaně by neunesly tíhu těla, a nohy za nártý. Ježíš umíral za velikých muk a bolestí, následovalo udušení.¹³³ S Ježíšem byli ukřižováni ještě další dva muži, dva lotři Dysmas, ten „dobrý“ a Gestas, ten „zlý“. Dysmas přepadl Svatou rodinu při útěku do Egypta, ale okouzila ho krása Panny Marie, a nakonec jim pomohl.¹³⁴ Pod Ježíšem na kříži se procházeli kněží a vysmívali se Ježíši na kříži, že pomáhal jiným a sobě ne, k nim se přidá jeden z lotrů a chce, aby Ježíš zachránil sebe i je. Druhý lotr mu oponuje a praví, že oni trpí oprávněně. Poté Krista prosil, ať na něj myslí při vstupu do svého království. Kristova smrt netrvala dlouho, po utrpení z výslechnů byl zesláblý.¹³⁵

I. Vojáci hrají v kostky o Kristův plášť. Všechna čtyři evangelia se zmiňují, že vojáci losovali po ukřižování o jeho šaty.¹³⁶ Vrchní část oděvu si rozdělili na čtyři části. Spodní šat byl

¹²⁸ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹²⁹ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

¹³⁰ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

¹³¹ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹³² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹³³ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹³⁴ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹³⁵ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹³⁶ ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

v kuse, a tak se o něj rozhodli losovat.¹³⁷ O Ježíšův oděv losovali kostkami, proto patří mezi Arma Christi.¹³⁸

II. Maří Magdalena pod patou kříže. Maří Magdalena byla Ježíšem zbavena nemoci a zlých duchů a od té doby byla jeho zastánkyní.¹³⁹ S Pannou Marií, sv. Janem a dalšími se zúčastnila Kristova ukřižování.¹⁴⁰ Dle Jana (19,25) stála Maří Magdalena u kříže.¹⁴¹ Od 13. a 14. století se v italském umění zobrazuje Maří Magdalena, jak klečí u Ježíšova kříže.¹⁴² Na tomto obraze také klečí, a navíc kříž objímá.

III. Voják podává Kristovi houbu namočenou v octové vodě. Ježíš přibitý na kříži pociťoval žízeň. Jeden z vojáků namočil houbu do octa, který stál v jakési nádobě opodál, nasadil ji na hůl a dává Ježíšovi napít. Když se Ježíš napije octové vody hlasitě vykřikne a umírá.¹⁴³ Houba s octem patří mezi nástroje Kristova utrpení, jimiž Ježíš přemohl nástrahy ďábla a zasloužil se o milost a vykoupení pro lidstvo.¹⁴⁴

IV. Kopím proklán. Longinus probodává Kristův bok. Longin byl římský setník, tedy voják.¹⁴⁵ Aby se vojáci ujistili, že je Ježíš už mrtvý, probodli ho kopím.¹⁴⁶ Voják, který tak učinil je označován jako Longin. Podle legendy se Longinovi podařilo zachytit Ježíšovu krev, někdy je znázorněn kalich s krví, jindy krev stéká po kopí.¹⁴⁷ Zde je zobrazen Longin, jak probodává Ježíšův bok, a pod ním u paty sloupu klečí Maří Magdalena opodál dění přihlíží Panna Marie a sv. Jan.

¹³⁷ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

¹³⁸ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹³⁹ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

¹⁴⁰ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁴¹ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁴² ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

¹⁴³ KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. *Ilustrovaná Bible pro mládež*. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

¹⁴⁴ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

¹⁴⁵ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

¹⁴⁶ BEAUMONT, Mike. *ABC Bible*. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

¹⁴⁷ RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

V. Z kříže sňat. Za Pilátem přišel muž jménem Josef, pocházející z Arimatie, který byl jedním z Ježíšových učedníků. Vyprosil Ježíšovo mrtvé tělo, pro něž už měl připravené plátno a hrob.

„⁵²Ten přišel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo, ⁵³sňal je s kříže, zavinul do plátna a položil do hrobu, vytesaného ve skále, kde ještě nikdo nebyl pochován.“ (Lukáš 23, 50-53)

Jan evangelista se ve svém evangeliu zmiňuje jako jediný, že Josefovi při snímání pomáhal ještě Nikodém.¹⁴⁸ Nikodém byl rádce farizejů, oslovila ho Ježíšova práce natolik, že se chtěl s Ježíšem setkat.¹⁴⁹

V tomto výjevu čeká s plátnem na Ježíšovo tělo Panna Marie a Jan Evangelista z druhé strany pomáhá se snímáním.

---

¹⁴⁸ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

¹⁴⁹ MOTYER, Stephen. *Kdo je kdo v Bibli*. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

ZÁVĚR

Obraz Pašijové hodiny vznikl ve dvou verzích. První z nich namaloval M. Mathiowitz a druhou verzi namaloval E. Dollhopf. Oba tyto obrazy na objednávku hornoslavkovského děkana J. J. Höffnera.

Höffner po příchodu z Tachovska do Horního Slavkova vyvíjel značnou iniciativu, která vedla k úpravám významných staveb města, např. kostela sv. Jiří. V rámci této iniciativy si do Horního Slavkova pozval umělce z Tachovska. Jednalo se o již výše zmíněné Mathäuse Mathiowitze a Eliáše Dollhopfa. V roce 1720 zadal Höffner Mathiowitzovi zakázku na vyhotovení unikátního díla Pašijové hodiny. V té době se jednalo o ojedinělý počin, neboť tato tematika se toho času objevovala převážně v literárních dílech.

Dále si Höffner u Mathiowitze objednal obrazy s námětem Poslední večeře nebo Zmrtvýchvstání Ježíše.

Sakrální prostředí bylo Höffnerovi velmi blízké, proto se podílel na rekonstrukci kostela sv. Jiří. Lze tedy říci, že byl pokorným „obdivovatelem“ Ježíšových pašijí z Pašijového týdne, proto nechal namalovat dva obrazy s vyobrazením událostí Pašijového týdne.

O pár let později si Höffner objednal podobné dílo u Eliáše Dollhopfova, který také vytvořil obraz s Pašijovými hodinami. Dollhopfovo dílo bylo z velké části podobné Mathiowitzovu dílu. Höffner nechal druhý obraz v podobě hodin s pašijovou tematikou vyhotovit pro svého známého, velmistra Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou, Františka Matěje Böhmba.

Větší část práce se věnuje obrazu Pašijové hodiny od autora Eliáše Dollhopfa. Dle mého názoru bylo předlohou pro tento obraz stejnojmenné dílo z roku 1721, které vytvořil pro děkana z Horního Slavkova Johann Jakoba Höffnera umělec Mathäus Mathiowitz. Tuto myšlenku podporují fakta, že obě díla byla vytvořena pro stejného zadavatele, na stejném místě a s ne příliš dlouhým časovým odstupem. V neposlední řadě nelze opomenout nevyvratitelný vztah mezi oběma díly.

V následující části jsem se věnovala souvislostem a kontextu doby vzniku.

Podobnost děl může být zapříčiněna mnoha důvody. První z těchto příčin mohla být, že byl Höffner s prvním obrazem natolik spokojený, že si nechal zhotovit téměř totožnou

kopii díla. Druhým obrazem pak obdaroval svého známého velmistra Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou F. M. Böhmba.

Další možnost je, že Böhmb navštívil Höffnera a spatřil obraz, který se mu velmi zalíbil a následně požadoval jeho kopii.

Z dostupné literatury je známo, že Höffner strávil spoustu času u obrazu od Mathiowitz. „*Mnoho hodin zbožně a svatě strávil v pobožném rozjímání muk Páně (uvedeno V Brevis epitome vitae venerabilis viri Joan. Jac. Höffner, cit. Podle Bělohlávka 1930, s. 165).*“¹⁵⁰

Z tohoto vyplývá, že obraz mu sloužil k rozjímání nad Ježíšovým utrpením a duchovnímu naplnění. Je pravděpodobné, že tento prožitek chtěl umožnit i svému známému Böhmbovi, a proto mu nechal zhotovit podobné dílo.

Skutečnost, že kopii obrazu Pašijové hodiny vytvořil Dollhopf, mohla být ovšem pouze shoda náhod, neboť nikde není zmíněno, že Höffner podruhé také oslovil Mathiowitz, který doporučil právě Dollhopfa.

Další možností je, že Dollhopfovo dílo Mathiowitz tak nadchlo, že se rozhodl převzít motiv a způsob vyobrazení Pašijí, a právě to bylo příčinou vytvoření téměř totožného díla. Ačkoliv není doloženo, že by se Dollhopf s Mathiowitzem osobně znali, oba pocházeli ze stejného regionu a působili ve stejných městech. Vznik obrazu mohl tedy podnítit Mathiowitz. Je tedy přípustné, že Mathiowitz měl velký vliv na Dollhopfa, tím pádem Dollhopf namaloval podobný obraz. Tuto hypotézu by mohl podpořit fakt, že obrazy vznikly v blízkém časovém odstupu. Oba obrazy jsou signovány a datovány. Na prvním obraze nacházíme vročení 1721 a na druhém 1734.

Cílem této práce byla zejména ikonografická analýza výtvarného díla Pašijové hodiny.

---

¹⁵⁰ STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

RESUMÉ

The bachelor thesis is focused especially on iconographical analysis of artwork Pašijové hodiny by Elias Dollhopf. The thesis includes authors biography, historical context and authors other artwork. There is mentioned Matthäus Mathiowitz whose painting Pašijové hodiny was inspiration and model for Dollhopf. This part also includes explanation of terms iconology and iconography. The other part is focused on the Passion which is motive of the painting. The analysis is based on theoretical knowledge of iconology and iconography. Final part concerns origin and progress of these paintings.

SEZNAM LITERATURY

BÜTTNER, Frank a Andrea GOTTDANG. Einführung in die Ikonographie: Wege zur Deutung von Bildinhalten. München: C. H. Beck. ISBN 978-3406660450.

ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

PANOFSKY, Erwin. Význam ve výtvarném umění. Vyd. 2., rev. Přeložil Lubomír KONEČNÝ. Praha: Malvern, 2013. ISBN 978-80-87580-37-0.

ČERNÝ, Zbyněk. Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

RULÍŠEK, Hynek. Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie. 2., upr. vyd. České Budějovice: Karmášek, 2006. ISBN 80-239-7434-3.

POTTER, J. R. Život Ježíše Krista: Ježíš historie, Kristus víry. Praha: Knižní klub, 1999. ISBN 80-242-0046-5.

ROYT, Jan. Slovník biblické ikonografie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0963-0.

STECKEROVÁ, Andrea a Štěpán VÁCHA, ed. Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách. Lomnice nad Popelkou: Matěj Bárta, Studio JB, 2015. ISBN 978-80-86512-56-3.

BĚLOHLÁVEK, P.V. Od Karlova mostu: Zprávy řádu Křižovníků s červenou hvězdou. III. Praha: Řád Křižovníků s červenou hvězdou v Praze I., 1930.

MOTYER, Stephen. Kdo je kdo v Bibli. Praha: Cesty, 2001. Ilustrovaný průvodce Starým a Novým Zákonem. ISBN 80-7181-596-9.

REMEŠOVÁ, Věra. Ikonografie a atributy svatých. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-045-1.

KRAUSE, Joseph E. a Samuel L. TERRIEN. Ilustrovaná Bible pro mládež. Praha: Česká biblická společnost, 1991. ISBN 80-85244-01-2.

GOMBRICH, E. H. Příběh umění. Praha: Argo, [1997]. ISBN 80-7203-143-0.

BEAUMONT, Mike. ABC Bible. Praha: Česká biblická společnost, 2007. ISBN 978-80-85810-50-9.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-8-x.

Evidenční list: Obraz Poslední hodiny z Kristova života. Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou. Chlum sv. Maří, 1964. Nепublikováno.

STOLÁROVÁ, Lenka a Vít VLNAS, ed. Karel Škréta: 1610-1674: doba a dílo. V Praze: Národní galerie, 2011. ISBN 978-80-7035-458-2.

ROYT, Jan a Hana ŠEDINOVÁ. Slovník symbolů: kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

KUNST WELTEN: Brot der Seele [online]. 2019 [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://www.kunst-welten.de/kunst-lexikon/i/ikonologie.html>

EVA, Heřmanová a Černá JITKA. Arts Lexikon: Ikonologie [online]. Praha [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz/>

Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou [online]. Praha 1, Staré Město [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://krizovnici.eu/>

Řeč materiálu: Tradiční řemeslné technologie pro záchranu kulturního dědictví a současný životní styl [online]. 2019 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.recmaterialu.cz/cs/remesla/stafirstvi>

Klášteř premonstrátů Teplá: Národní kulturní památka [online]. 2011-2015 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.klastertepla.cz/>

SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY, UKÁZKA TVORBY

Příloha č. 1 – Eliáš Dollhopf, Pašijové hodiny

Příloha č. 2 – Mathäus Mathiowitz, Pašijové hodiny

Příloha č. 3 – Ježíš, Panna Maria a Josef V Nazaretě, kostel Zvěstování Panně Marii v Teplé,
Eliáš Dollhopf

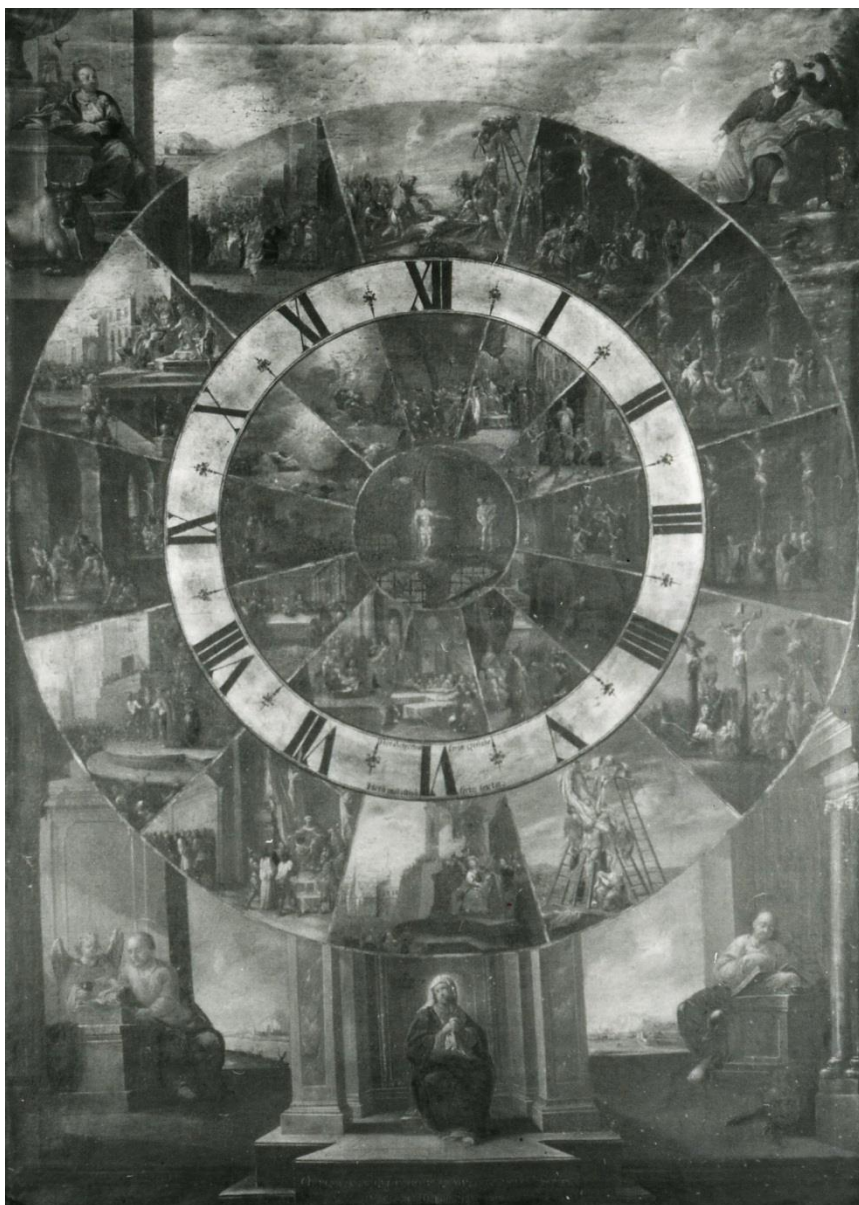
Příloha č. 4 – Korunování Panny Marie, kostel sv. Vavřince v Chodově, Eliáš Dollhopf

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Eliáš Dollhopf, Pašijové hodiny¹⁵¹

¹⁵¹ Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, foto David Stecker

Příloha č. 2 – Mathäus Mathiowitz, Pašijové hodiny¹⁵²

¹⁵² PROKOP, Vladimír a Lukáš SMOLA. Sokolovsko: umění, památky a umělci do roku 1945. Sokolov: Nákladem AZUS Březová, s.r.o. vydali Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Lokti, 2014. ISBN 978-80-905485-2-7.

Příloha č. 3 - Ježíš, Panna Maria a Josef v Nazaretě, kostel Zvěstování Panně Marii v Teplé, Eliáš Dollhopf¹⁵³

Příloha č. 4 – Korunování Panny Marie, kostel sv. Vavřince v Chodově, Eliáš Dollhopf¹⁵⁴

¹⁵³ ČERNÝ, Zbyněk. Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.

¹⁵⁴ ČERNÝ, Zbyněk. Eliáš Dollhopf: barokní malíř západních Čech. Sokolov: Vladimír Prokop a Lukáš Smola ve spolupráci s Muzeem Cheb, 2013. Memoria (V. Prokop). ISBN 978-80-905485-1-0.